

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

NOACH • נח

ESSZÉK A SPIRITUALITÁSRÓL

LORD JONATHAN SACKS FŐRABBI TANÍTÁSAIBÓL ÉS ÍRÁSAIBÓL

Köszönettel a Schimmel családnak a Szövetség és párbeszédnek Harry (Chaim) Schimmel emlékére nyújtott bőkezű támogatásáért.

"Chaim Schimmel rabbi Tóranátításait az első pillanattól fogva kedveltem. Nem csak egy felszínes igazságra törekszik, hanem összeköti azt egy mélyebb igazsággal. Annaival, figyelemre méltó feleségével együtt az elmúlt 60 évben a család szeretetének, a közösségnek és a Tórának szentelték életüket. Egy különleges házaspár, akik az életükkel mutatott példával leírhatatlan mértékben inspiráltak engem." – Sacks rabbi úr

Fordította Lówy Gábor

Noách hetiszakasa

A bizonytalanságban leledző bátorság

Szellemi útkeresésünk folyamán mindannyian találkozunk olyan mérföldkövekkel, amelyek teljesen megváltoztatják életpályánkat, és új utat nyitnak előttünk. Számomra az egyik ilyen pillanat akkor következett be, amikor a Jews' College rabbi növendéke voltam, és ott abban a kiváltságban volt részem, hogy korunk egyik nagy rabbi tudósánál, dr. Nachum Rabinovitchnál tanulhattam – legyen emléke áldott!

Ő egy szellemi óriás volt, a modern kor egyik legkimagaslóbb Maimonidesz kutatója, aki otthon volt szinte bármelyik világi tudományágban és a teljes rabbinikus irodalomban egyaránt. Több kötetnyi reszponzuma tanúskodik róla, milyen merész és független vallási döntnök volt. Olyan lelki és eszmei bátorsággal rendelkezett, amely manapság – sajnálatos módon – túlságosan is ritka.

A bennem oly mély emléket hagyó pillanat önmagában nem volt különleges. Rabinovitch rabbi úr szokásos módon Tóra magyarázatokat tanított. Noách heti szakasa volt. De a midrás, amit idézett, rendkívüli volt. Igazság szerint meglehetősen nehéz fellelni: Buber Tanchumájában található, abban a könyvben, amit ősi kéziratok alapján Martin Buber

nagyapja, Slomó adott ki 1885-ben. Ez egy nagyon korai szöveg, egyesek szerint az ötödik századig nyúlik vissza, és bizonyos mértékben megegyezik a Jelámdénu midrással, ami egy ősi midrás, amelynek teljes szövege jelenleg nem áll rendelkezésünkre.

A midrás két részből áll, és tulajdonképpen Istennek Noéhoz intézett szavainak a kommentárját képezi: "Ekkor szólt Isten Noéhoz: gyere ki a bárkából!" (1Móz 8:16). Így szól a midrás:

Noé így szólt magában: miután csak engedéllyel jöttem be a bárkába, hogy is mehetnék ki a bárkából engedély nélkül? A Szent, legyen áldott, így szólt hozzá: engedélyre van szükséged? Íme, megadom az engedélyt: – Ekkor szólt Isten Noéhoz: gyere ki a bárkából!"

De a midrás hozzáteszi:

Jehuda rabbi, Iláj fia így szólt: ha ott lettem volna, összetörtem volna a bárka ajtaját, és magam jöttem volna ki onnan.

Rabinovitch rabbi úr azt a tanulságot vonta le ebből a midrásból, és igazság szerint ez az egyetlen lehetséges tanulság, hogy ha egy megtört világot kell újjáépítenünk nem

várhatunk engedélyre. Isten engedélyt ad. Elvárja, hogy tegyünk valamit.

Ez természetesen egy régi hagyomány része, amelyet Rási említ magyarázatában (lásd 1Móz 6:9), és bölcseink számára ez az elv nyújtott magyarázatot arra, miért Ábrahám-tól származik a zsidó nép és nem Noétól. Noé a Tóra szerint „Istennel járt” (1Móz 6:9), de Ábrahámhoz így szólt Isten: „járj előttem!” (1Móz 17:1). Tehát a gondolat maga nem új, de a midrás drámai volta és ereje elképesztő volt számomra.

Hirtelen megértettem, hogy ez fontos részét képi annak, hogy a zsidóság szerint mit jelent a hit: bátran új utat törni, valami újba kezdeni, a kevésbé népszerű utat választani, kimerészkedni az ismeretlenbe. Ezt tette Ábrahám és Sára amikor elhagyták földjüket, otthonukat, apjuk házáat. Ezt tették az izraeliták Mózes korában, amikor útra keltek a vadonba, miközben nappal csupán egy füstoszlop vezette őket, éjszaka pedig egy tűoszlop.

A hit bátorságot ad ahhoz, hogy kockázatot vállaljunk: „még ha a halál árnyékának völgyében járok is, nem félek, mert velem vagy” (Zsolt 23:4). Hitre volt szükség az ókori vallások megkérdőjelezéséhez – gondoljunk csak rá, koruk leghatalmasabb birodalmi testesítették meg ezeket a vallásokat. Hit kellett hozzá, hogy a hellenizmus korában az ember zsidó maradjon, amikor a zsidóság bizonyosan kicsinek és falusiasnak tűnt az ókori Görögország és Nagy Sándor birodalmának kozmopolita kultúrájához képest.

Hitre volt szüksége Jehosúa rabbinak, Gámlá fiának ahhoz, hogy már az első évszázadban létrehozza a világ első kötelező általános oktatási rendszerét (Bává bátrá 21a), és Jochánán rabbinak, Zákáj fiának ahhoz, hogy felismerje, a zsidóság képes túlélni a függetlenség, az ország és a Szentély elvesztését egy tudósokból álló akadémia és a tanulás eszméjének segítségével.

A modern korban is, bár a zsidóság legélesebb elméi közül sokan elvesztették vagy elhagyták hitüket, az ősi reflex mégis sokszor megmaradt. Másképp hogyan magyarázhatjuk azt a jelenséget, hogy egy elenyésző európai és amerikai kisebbség oly sok, a modern gondolkodást meghatározó egyéniséget adott a világnak, maga módján egytől egyig mind úttörő: Einstein a fizikában, Durkheim a szociológiában, Levi Strauss az antropológia területén, Mahler és Schoenberg a zenében, és újító közgazdászok egész sora David Ricardotól (a komparatív előnyök elmélete) John von Neumannon keresztül (játékelmélet) Milton Friedmanig (monetáris elmélet), Daniel Kahnemanig valamint Amos Tversky-ig (viselkedési közgazdaságtan).

Meghatározóak voltak a pszichiátria, a pszichoterápia és a pszichoanalízis területén is Freudtól és körétől Viktor Franklig (logoterápia), Aaron T. Beckig (kognitív viselkedésterápia) és Martin Seligmanig (pozitív pszichológia). Hollywood és a filmkészítés úttörői majdnem mind zsidók voltak. Még a popzene területén is lenyűgöző a teljesítményük: Irving Berlinton és George Gershwinton, az amerikai musical nagyjaitól Bob Dylanig és Leonard Cohenig, a 20. századi popzene költőirodásaiig.

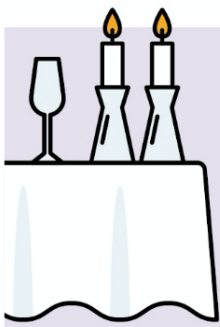
Eleinte sokszor kritizálták, megvetették, elleneztek, semmibe vették őket – ez a sorsa az újtörőnek. Fel kell készülni arra, hogy magányos leszel, jobb esetben félreértenek majd téged, rosszabb esetben becsmérelnék és rossz híreket keltik. Ahogy Einstein mondta: „ha a relativitás elmélete igaznak bizonyul, a németek németnek, a franciák világpolgárnak nyilvánítanak majd engem. Ha viszont az elmélet megbukik, a franciák németnek a németek pedig zsidónak fognak engem mondani.” Ahogy ezt a zsidók a történelem során megtanulták, egy úttörőnek fel kell készülnie rá, hogy hosszú ideig lesz a pusztaságban.

Ez volt a korai cionisták sorsa is. Már korán felismerték, hogy az európai felvilágosodás és emancipáció megbukott – egyesek már az 1860-as években, mások az 1880-as programok következtében, Herzl pedig a Dreyfus per során. A jelentős tudományos és politikai fejlődés ellenére Európában továbbra sem volt helye a zsidónak. A cionisták között voltak vallásosak, és voltak világiak, de mindannyian jól tudták azt, amit a Tanchuma midrás oly tisztán kimond: Ha egy megtört világot, vagy egy összetört álmot szeretnél újraépíteni, ne várj Isten engedélyére! Isten azt akarja, hogy tegyél valamit.

Ez nem jelenti azt, hogy bármit szabad. Nem minden újítás építő jellegű. Van köztük

igencsak pusztító jellegű is. De ez az elv, a “járj előttem!” elve, hogy a Teremtő elvárja tőlünk, legkiválóbb teremtményeitől, hogy magunk is újat teremtsünk, kihangsúlyozza, hogy a zsidóság egyedi módon magas értéket tulajdonít az embernek és az emberi létnek.

A hit az a bátorság, amely képessé tesz minket arra, hogy kockázatot vállaljunk Istenért vagy a zsidó népért, hogy nekivágjunk egy hosszú útnak, amely mentén bizonyosan veszély leselkedik. Ugyanakkor a hit az a tudat, hogy Isten velünk van, és erőt ad, feltéve hogy akaratunk megegyezik az ő akaratával. A hit nem bizonyosság, hanem a bizonytalansággal való szembenézéshez szükséges bátorság.

A Sabeszi Asztalnál

1. Szerinted miért várt Noé arra, hogy Isten megkérje, hogy hagyja el a bárkát?
2. Fel tudnál sorolni néhány nagy történelmi teljesítményt, amelyet azért sikerült elérni, mert a bizonytalanság ellenére valaki megőrizte a hitét?
3. Kinek mélyebb a hite: annak, akinek mindenre megvan a válasza, vagy annak, aki bizonytalan, de ennek ellenére hisz?

● Ezek a kérdések Sacks főrabbi úr Szövetség és párbeszédének **Családi kiadásából** származnak. Egy interaktív, nemzedékeket áthidaló közös tanulási élményhez keresd a teljes kiadást itt: www.rabbisacks.org/covenant-conversation-family-edition/bereishit/the-art-of-listening/.